

SLAVNÉ DNY

PŘÍBĚHY, KTERÉ PSALY HISTORII

“Vítězný únor” (25.únor 1948)

AKTIVITA: SŠ, ZŠ

(Schéma hodiny je stejné, předpokládá se ovšem, že reakce žáků se budou podle věku a zaměření školy lišit, odlišují se pracovní listy.)

NÁZEV: Jedenáctka Edvarda Beneše a Klement Gottwald

Jedenáctka odkazuje nejen k 11 posledním rokům života E. Beneše, ale i k jeho fotbalové minulosti. Vtipní uživatelé odhalí aluze ještě další.

ANOTACE:

Žáci jsou prostřednictvím aktivity seznámeni s příčinami a výsledky, důsledky únorových událostí, zařazují je do kontextu vývoje po druhé světové válce. Jsou vedeni k tomu, aby si všímali hodnocení jednotlivých událostí (zejména výkladu dějin pomocí vymazávání; používané terminologie a aktivit významných aktérů této události). Uvědomují si a zdůvodňují, jakým způsobem Sovětský svaz získal vliv na značnou část východní a střední Evropy, v konkrétním případě na Československo. Zamýšlejí se nad zobrazovaným tématem v historické souvislosti, pracují s fotografií a získávají informace z filmového média. Formulují některé dopady únorových událostí na vývoj v Československu. Hodina vede i k zamyšlení nad tím, jak je obtížné interpretovat objektivně historické události a co vše je nutné k tomu získat.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV: český jazyk a literatura, dějepis, ZSV

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV: k učení, komunikativní, sociální a personální, občanské

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

GV: český jazyk a literatura, základy společenských věd, dějepis, výtvarná výchova

OV: český jazyk a literatura, občanská výchova, dějepis, výtvarná výchova

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

GV a OV: mediální výchova, výchova v evropských a globálních souvislostech

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

k učení, komunikativní, občanské

CÍLE:

Žáci:

- jsou schopni popsat události českých moderních dějin od roku 1938 – 1948,
- znají klíčové postavy událostí v únoru 1948,
- jsou schopni popsat výsledky února 1948,
- jsou schopni zdůvodnit, jakým způsobem Sovětský svaz získal vliv na Československo,
- uvědomují si roli osobnosti v dějinách,
- uvědomují si možnosti a limity interpretace dějin,
- uvědomují si nutnost pečlivého zkoumání pramenného materiálu,
- uvědomují si rozmanité formy manipulace minulosti i přítomnosti (zacházení s fotografií),
- reflektují svůj styl učení.

DÉLKA:

45 minut

POMŮCKY:

- pracovní list
- fotografie
- texty z knihy **Slavné dny 50+2 příběhy, které psaly historii (str. 58)**

POSTUP:

1) Učitel rozdává žákům pracovní list a vyzve je, aby vypracovali bod I.a. V optimálním případě má k dispozici fotografie Gottwalda na obrazovce, na plátně.... Po krátkém čase (cca 5 – 7 minut) vyzve žáky, aby ji komentovali. Vede diskusi k tomu, aby žáci vyjádřili svůj osobní postoj a své individuální zkušenosti s touto a obdobnými manipulacemi fotografií a dějin. Je vhodné upozornit na obtížnost obdobných aktivit (pracnost retušování) v době před fungováním digitální fotografie.

2) Žáci pokračují v činnosti s pracovními listy – bod I.b. Učitel nemusí tento úkol vůbec komentovat, nechá jen na žácích, aby si doplnili do svých pracovních listů poznámky ano – ne, případně další. Pokud se žáci nedostali v předchozím úkolu k větší diskusi, může ji vyvolat otázkou: *A proč je s nimi Stalin?*

3) Před spuštěním filmu si žáci přečtou úkoly III.a - III.b. Za vhodné považujeme čtení nahlas různými žáky a krátký prostor pro reakce ostatních. Učitel by měl zasahovat jen tehdy, pokud přijde vyloženě chybná dezinterpretace. Pokud se objevují různé varianty výkladu, může na ně upozornit, bez toho, že by je komentoval, ba dokonce hodnotil. Pokud žáci chtějí, mohou už předem komentovat jednotlivé body. Poslední tři, čtyři body je vhodné nechat číst a diskutovat ve dvojicích – učitel zatím připravuje filmovou ukázkou. Některé radikální formulace z filmu jsou „zjemněny.“ Týká se bodů:

d) když souhlasí se znárodněním („sám navrhuje princip znárodnování“ = příliš radikální)

f) když jsou zakázáni agrárníci („sám iniciuje zákaz“ = příliš radikální)

Ostatně diskuse nad formulacemi jednotlivých tvrzení může dovést žáky (i učitele) k překvapivě pozitivním závěrům.

Za konzultaci děkuji Jaroslavu Rokoskému z FF UJEP Ústí nad Labem.

4) Společné sledování filmu ze série Slavné dny:

<http://www.stream.cz/slavedny/795283-den-kdy-doslo-ke-komunistickemu-prevratu-25unor>, lze rozdat nakopírovaný list z knihy „**Slavné dny 50+2 příběhy, které psaly historii**“.

5) Žáci vypracovávají zadání III.a - III.b. podle pracovního listu. Učitel nechává zaznít poznámky jen tehdy, je-li žákům cokoliv nejasného.

6) Společná diskuse nad zadáním III.c

7) Žáci píšou na volné papíry formátu A5 zadání IV. z pracovního listu. Za vhodnější považujeme, aby žáci dostali toto zadání za domácí úkol, nejlépe tak, že jsou rozděleni na čtyři skupiny. Každý žák podle příslušnosti k jednotlivé skupině vypracovává jeden úkol, potenciální maturanti z dějepisu mohou vypracovat všechny čtyři. Předpokládáme, že učiteli zůstává cca pět minut, ve kterých doporučujeme, aby ve společné diskusi vedl žáky k rozmyšlení, jak bude vypadat vypracování domácího zadání. V optimálním případě na něj (nebo na lepší) přijdou žáci sami, jinak jej učitel podává jako určité doporučení. Například:

IV. a – Mezi 20. až 25. únorem 1948 (fotografie z I.a pocházejí z 21. února) – je vhodné sledovat film ještě jednou a porovnat jej s dalším libovolným zdrojem – výsledky zpracovat do tabulky.

IV. b – Text na pamětní desku *Prezident Edvard Beneš* (kam byste ji umístili?) Lze odkázat na text Blažek -

IV. c – Statistika po 1948 (popravení, uvěznění, emigranti, členové a nečlenové KSČ...) – je vhodné sledovat film ještě jednou a porovnat jej s dalším libovolným zdrojem – výsledky zpracovat do tabulky.

IV. d – Analyzujte text: za klíčové považujeme to, aby si žáci uvědomili, jakým způsobem tento text situaci v únoru 1948 hodnotí a kdo může být jeho autorem. Důležitější je, aby v textu vyhledali argumenty, termíny, které jim jejich tvrzení zdůvodní. Pokud učitelé odmítají pracovat s propagandistickými texty Komunistického svazu mládeže, nabízíme v příloze dva další.

8) Učitel v následující hodině Československo po únoru pracuje se žákovskými úkoly a zároveň s připravenými statistickými údaji a tabulkami. U většiny z nich nechává prostor pro doplnění žáky. Ve svém „výkladu“ únorových událostí se vrací k masovým vystoupením na podporu KSČ a Gottwalda v konfrontaci se studentskými manifestacemi.

REFLEXE:

Probíhá během aktivity několikrát formou diskuse a splněním domácího úkolu.

POZNÁMKA a ZDROJE:

Pro učitele:

Petr Blažek, *Pamětní deska na studentskou demonstraci 25. února 1948*. Paměť a dějiny 1/2008, s. 162 – 167.

Milan Kundera, *Kniha smíchu a zapomnění*. Toronto 1981.

S Gottwaldovými fotografiemi pracuje celá řada textů. Zde několik z nich:

Michael May, Karel Kyncl, *Nepadne? Přešijeme! (Historii)*, in.: Svědectví XX, číslo 77, 1986. s. 85 – 113.

<http://ries.blog.respekt.ihned.cz/c1-45976780-15-brezen-1939-a-zakazane-fotografie>

<http://www.hutka.cz/new/html/opona4a.html>

<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/karel-binovec-stin/>

http://technet.idnes.cz/jak-z-fotografii-mizeli-nepohodlni-lide-vylet-do-sveta-fotomontaze-1fu-tec_foto.aspx?c=A070914_103713_tec_foto_pka

Jan Čulík, *Lze Kunderovo dílo považovat za postmoderní mystifikaci?* viz blisty.cz/video/Culik_Kundera_final.doc

fotografie z 25. Února - Gottwald a společníci (na korbě? a Gottwald ještě bez čepice)

<http://www.novinky.cz/domaci/133940-cesko-si-pripomina-60-let-od-unora-1948.html>

K 25. únoru srovnejte také

http://simonak.eu/index.php?stranka=pages/h_k/2_25.htm

http://zpravy.idnes.cz/zadny-balkon-gottwald-recnil-z-korby-vozu-fip-domaci.aspx?c=A080226_142058_domaci_adb

Texty ke studentské demonstraci, první text je ve zkrácené podobě použit v úkolu IV. v pracovním listu.

Krátce před 17. hodinou Kl. Gottwald dojel na Václavské náměstí. Kl. Gottwald shromážděný lid nenapínal. Vystoupil na tribunu a hned v úvodu svého vystoupení ohlásil, že prezident republiky právě podepsal listinu nové vlády. Bouřlivý jásot a nadšení obrovského shromáždění na Václavském náměstí byly odpovědí na tuto zprávu a provázely i celý krátký projev Kl. Gottwalda. Po přečtení všech jmen členů vlády zazněla na závěr manifestace Internacionála.

Přibližně ve stejnou dobu, kdy pracující lid shromážděný na Václavském náměstí prožíval první chvíle radosti s dosaženého vítězství, se reakční živly ještě pokusily uskutečnit demonstraci. Asi 3 000 reakčních studentů se shromáždilo v 16. hodin na Karlově náměstí, odkud zamířili k Pražskému hradu. V Nerudově ulici se jim postavil v cestu oddíl příslušníků SNB. Když se studenti snažili proniknout jejich kordonem, vyšla jednomu z členů SNB nešťastnou náhodou střela, která se odrazila od země a jednoho ze studentů lehce zranila do kotníku pravé nohy. Byl to jediný „výstřel“ a jediný raněný během únorových událostí.

V souvislosti s touto studentskou demonstrací bylo zatčeno celkem 118 studentů. Nejvyšší trest 14 dnů vězení dostal jen iniciátor této demonstrace, bývalý předseda pražského Svazu vysokoškolského svazu studentstva A. Navrátil.

Ve 21 hodin se uskutečnil slavnostní pochod jednotek Lidových milicí Prahou, v čele průvodu šlo i několik pohotovostních oddílů SNB.

Vítězný únor, Komunistický svaz mládeže 2008.

www.ksm.cz/unor.pdf

Krise začala 20. 2. 1948. Na protest proti personálním změnám ministra Noska v SNB a kterými se předseda vlády K. Gottwald odmítl zabývat, podalo 13 nekomunistických členů vlády, z celkem 28, do rukou prezidenta demisi. O svém kroku prezidenta předem neinformovali ani si

nezajistili podporu sociálních demokratů a nestranických ministrů L. Svobody (ve skutečnosti tento muž stál na straně komunistů) a J. Masaryka, jenž demisi odmítl. Politická krize trvala pět dní a byla vyplněna sérií dramatických událostí, na jejichž konci byl pád vlády a převzetí moci komunistickou stranou. Během té doby byl prezident E. Beneš vystaven nátlaku komunistů i představitelů a zástupců dělnického hnutí a odborů. Byli zatýkáni představitelé nekomunistických stran a nepohodlné osoby a prováděny prohlídky v sekretariátech nekomunistických stran, ozbrojovány Lidové milice a svolávány demonstrace (24. 2. 1948 proběhla generální stávka), vznikají tzv. akční výbory, které „čistí“ závody, úřady a školy od nekomunistů a jsou zastaveny první nekomunistické noviny (Svobodné slovo), nad jinými přebrala KSČ kontrolu (Lidová demokracie). Nejvyšší představitelé nekomunistických stran se v průběhu krize chovali naprosto diletantsky a nezodpovědně.

Jediným viditelným odporem vůči chování komunistů byla demonstrace asi 5 000 studentů, učitelů a novinářů, kterým se i přes odpor Lidovým milicím a komunisty ovládaných bezpečnostních složek podařilo dojít až na Pražský hrad, aby vyjádřili prezidentovi svoji účast a podporu. Ten je však nepřijal. Za účast v tomto pochodu byli mnozí z nich zatčeni a perzekuováni. 25. 2. 1948 přijal prezident Beneš demisi nekomunistických ministrů. Dle tehdejších zákonů nemusel Gottwald rozpustit vládu, ale mohl odstoupivší ministry nahradit jinými osobami, což také učinil. Čistky a zatýkání pokračovaly i v následujících dnech a týdnech. Cesta k nastolení totalitního komunistického režimu byla otevřena.

http://www.pametnaroda.cz/anniversary/detail/id/6?locale=cs_CZ

V 16.30 byl Gottwald přijat opět prezidentem Benešem. Návštěva u prezidenta trvala pouze deset minut. Prezident Beneš přijal demisi ministrů a doplnil vládu podle Gottwaldova návrhu. Gottwald nejprve referoval o výsledku jednání s prezidentem vedení [KSČ](#) a poté odjel na Václavské náměstí, kde ho bouřlivě přivítal stotisícový dav.

Jediný masový odpor proti postupu komunistů

V době konání demonstrace na Václavském náměstí se uskutečnil demonstrační pochod vysokoškoláků. Pochodem na Hrad chtěli vysokoškoláci podpořit prezidenta republiky, aby odolal tlaku komunistů a usiloval o udržení demokracie. Demonstrace se zúčastnilo asi 5 tisíc lidí. V pochodu na Hrad se jim snažily zabránit oddíly Bezpečnosti a posily z řad Lidových milicím. Demonstrantům se však podařilo projít až na Hrad, nicméně prezident jejich delegaci nepřijal. O všem již bylo rozhodnuto. Tato demonstrace se tak stala jediným veřejným a masovým projevem odporu proti nastolování komunistické diktatury a na obranu demokracie. Tento čin však zůstal zcela ojedinělým a pro mnoho studentů měl tragickou dohru v podobě [uvěznění](#) v komunistických kriminálech.

http://www.totalita.cz/1948/1948_0225.php

DOPORUČENÍ:

Podrobnosti o smrti Jana Masaryka naleznete v knize **Slavné dny 50+2 příběhy, které psaly historii**.

Zpracoval:
Josef Märč